

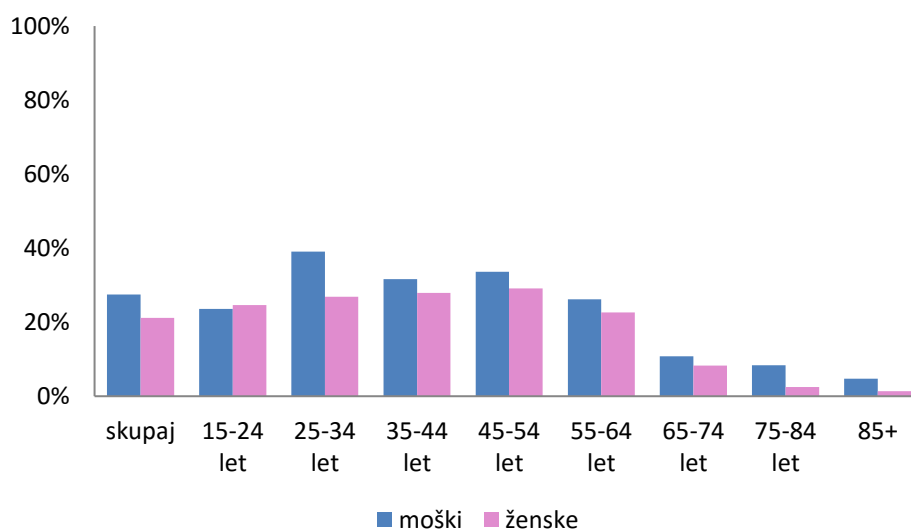
SLOVENIJA JE SPREJELA NOV ZAKON O OMEJEVANJU UPORABE TOBAKA IN POVEZANIH IZDELKOV

Kajenje tobaka povzroča številne vrste raka, bolezni dihal, bolezni srca in ožilja ter številne druge bolezni - sladkorno bolezen, revmatoidni artritis, bolezni oči, katerih posledica je lahko slepota, motnje erekcije in še številne druge. Zaradi bolezni, ki jih povzroča kajenje, umreta dve tretjini kadilcev, ki v povprečju izgubijo od 10 do 15 let življenja, mnoga leta pred smrtjo pa preživijo z zelo slabo kakovostjo življenja. V Sloveniji zaradi bolezni, povzročenih s kajenjem, vsako leto umre 3.600 prebivalcev. Številne smrti so prezgodnje, umirajo ljudje v aktivnih dobi - vsako sedmo smrt med 30-44 letom pripisujemo kajenju tobaka, med 45-59 letom pa vsako tretjo. Kajenje tobaka je povezano tudi z visokimi stroški, tako za posameznika kot družbo.

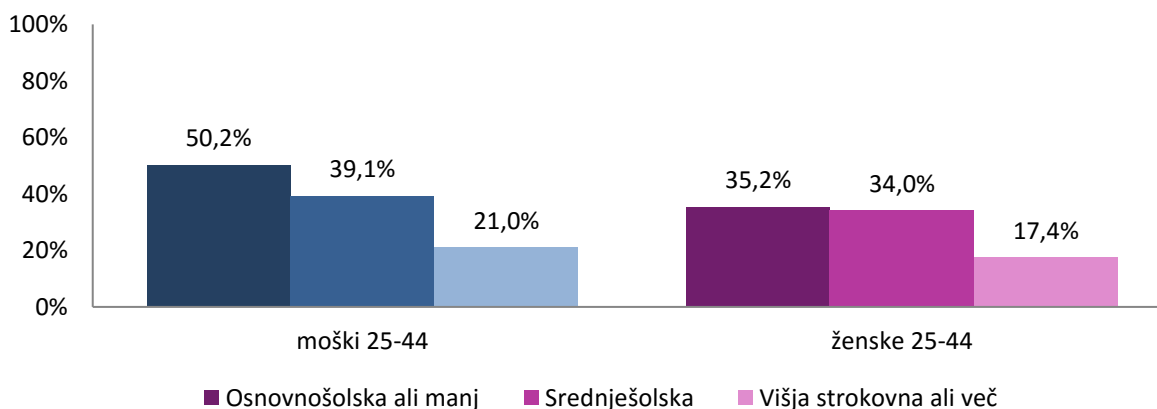
Vsaka 5. smrt zaradi raka je posledica raka pljuč, ta je v skoraj 90 % posledica kajenja tobaka. Leta 2015 je zaradi raka pljuč in dihalnih poti umrlo 1195 prebivalcev Slovenije, od tega 839 moških.

Med odraslimi prebivalci Slovenije kadi približno vsak četrti

Odstotek kadilcev je višji med moškimi kot ženskami, višji pa je tudi med prebivalci z nižjim socialno-ekonomskim položajem. V zadnjem obdobju se odstotek kadilcev med odraslimi ni spremenil, pomembno pa se je zmanjšalo povprečno število pokajenih cigaret na dan med rednimi kadilci.

Slika: Odstotek kadilcev med prebivalci, starimi 15 let in več, po spolu in starostnih skupinah, 2014.

Slika: Odstotek kadilcev med moškimi in ženskami, starimi 25-44 let, po izobrazbi, 2014.

Kaditi začnejo otroci, najstniki in mladi odrasli

V Sloveniji je približno dve tretjini prebivalcev starih 35-44 let, ki so kadarkoli kadili, prvič kadilo že pred polnoletnostjo, 95% pri 21. letih ali manj in 99% pri 25. letih ali manj. Med všolanimi 15-letniki je 40% takih, ki so že kdaj kadili, vsaj enkrat na teden ali pogosteje jih kadi približno 13%, od teh večina kadi vsak dan. Med všolanimi mladostniki, starimi 11, 13 in 15 let, se je v zadnjem obdobju razširjenost kajenja pomembno zmanjšala.

Slika: Razširjenost kajenja med všolanimi 15-letniki, 2014.

V veljavo stopa nov Zakon o omejevanju uporabe tobačnih in povezanih izdelkov

V Državnem zboru so poslanci 15. februarja 2017 z 61 glasovi za in nobenim proti potrdili nov Zakon o omejevanju uporabe tobačnih in povezanih izdelkov. Zakon uvaja celovit nabor dokazano učinkovitih in sodobnih ukrepov nadzora nad tobakom; vključuje ukrepe iz nove evropske direktive 2014/40/EU in dodatne ukrepe, ki jih uvaja država za čim večje zmanjšanje razširjenosti in posledic kajenja tobaka. Cilj zakona je predvsem preprečiti začetek in nadaljevanje kajenja med otroci, najstniki in mladimi ter spodbuditi opuščanje kajenja med kadilci. Večina ukrepov začne veljati v marcu in maju 2017, nekateri pa po izteku prehodnih obdobj. Najkasneje, to je 1. januarja 2020, stopita v veljavo enotna embalaža in prepoved značilnega okusa mentola.

Ukrepi v novem zakonu so:

- velika slikovno-besedilna zdravstvena opozorila na embalaži tobačnih izdelkov za kajenje, Slikovna opozorila, ki veljajo za Slovenijo, si lahko ogledate v Delegirani direktivi Komisije 2014/109/EU z dne 10. oktobra 2014, ki je na voljo na povezavi <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0109&from=HR>

- enotna embalaža cigaret in tobaka za zvijanje,

Vse škatlice cigaret in embalaža tobaka za zvijanje, bodo na delih, ki jih ne pokrivajo opozorila, enotne barve brez kakršnihkoli dodanih elementov (sličic, drugih barv ipd), imena različnih tržnih znamk bodo zapisana v enotni pisavi, velikosti in barvi. Več o enotni embalaži si lahko preberete v prilogi na povezavi <http://www.nijz.si/sl/izjava-podpore-predlogu-zakona-o-omejevanju-uporabe-tobacnih-in-povezanih-izdelkov>

- popolna prepoved oglaševanja, razstavljanja in promocije tobaka, tobačnih in povezanih izdelkov,

Oglaševanja tobačnih izdelkov na prodajnih mestih, kjer je bilo do sedaj oglaševanje dovoljeno, ne bo več. Prepoved razstavljanja pomeni, da tobačni izdelki na prodajnih mestih ali drugje tudi ne bodo vidni, prepoved promocije pa, da so prepovedani marketinški pristopi za spodbujanje prodaje (popusti, darila, kuponi idr.)

- prepoved cigaret in tobaka za zvijanje z značilno aromo

Značilne arome, kot so sladke in sadne arome, vanilja, mentol idr. se prepoveduje, saj lajšajo začetek kajenja in naredijo kajenje bolj privlačno.

- dovoljenja za prodajo tobaka, tobačnih izdelkov in povezanih izdelkov,

Dovoljenje za prodajo bo lahko trgovcu v primeru ponavljajočih se kršitev določenih členov zakonodaje trajno odvzeto.

- prepoved uporabe in prikazovanja tobaka, tobačnih izdelkov in povezanih izdelkov v okviru televizijskih vsebin ter javnih nastopov, namenjenih mlajšim od 18 let,

- prepoved kajenja tobaka ali tobačnih izdelkov ter uporaba povezanih izdelkov v vozilih v prisotnosti mladoletnih oseb.

- strožji ukrepi za preprečevanje ponarejanja in nezakonite trgovine s tobačnimi izdelki,

- višje kazni za kršitve določb zakona in

- izenačitev obravnave elektronskih cigaret (povezani izdelki) s tobačnimi izdelki.

Več o elektronskih cigaretah si lahko preberete v prilogi na povezavi <http://www.nijz.si/sl/izjava-podpore-predlogu-zakona-o-omejevanju-uporabe-tobacnih-in-povezanih-izdelkov>

Vlada RS je tudi namenila znatna sredstva za programe ozaveščanja, preventivne programe in programe opuščanja kajenja, ki bodo dodatno podprli ukrepe zakona. Načrtovana so tudi zvišanja obdavčitve in s tem cen tobačnih izdelkov, vendar so zmerna.

Sprejetje zakona je pomemben korak k zmanjšanju razširjenosti kajenja in posledic kajenja ter na poti Slovenije do družbe brez tobaka - vendar pa je to dolgoročen proces, pri katerem je ključno, da v prihodnosti podpremo obstoječe ukrepe še z znatnejšimi zvišanji obdavčitve in cen tobačnih izdelkov ter ukrepi na področju zmanjševanja gostote in omejitve vrst ter lokacij prodajnih mest tobačnih izdelkov (npr. v okolici mest, kjer se zbirajo otroci, najstniki in mladi).

Zakon o omejevanju uporabe tobačnih in povezanih izdelkov je v celoti objavljen na povezavi: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6717>

Opustitev kajenja je koristna za zdravje v kateremkoli starostnem obdobju

Največje koristi za zdravje posameznik izkusi, če kajenje opusti pred 40. letom starosti. Okoli 70 % kadilcev navaja, da si želijo opustiti kajenje. V Sloveniji obstaja več vrst pomoči pri opuščanju kajenja, med katerimi lahko kadilcev izbere tisto, ki mu najbolj ustreza. Med brezplačnimi vrstami pomoči je svetovalni telefon na številki 080 27 77, kjer lahko klicanci poleg različnih informacij dobijo tudi podporo v času opuščanja kajenja in vzdrževanja abstinence. Brezplačni so tudi programi opuščanja kajenja (individualno svetovanje ali skupinski programi), ki potekajo v zdravstveno-vzgojnih centrih v zdravstvenih domovih po vsej Sloveniji. Plačljivi vrsti pomoči pri opuščanju kajenja sta nikotinsko nadomestno zdravljenje (žvečilke, obliži) in zdravila, ki jih predpiše zdravnik.

Občina lahko pomembno prispeva k zmanjševanju kajenja med občani, med drugim z ozaveščanjem, spodbujanjem izvajanja preventivnih programov v šolskem, zdravstvenem in drugih okoljih, s spodbujanjem opuščanja kajenja in širjenjem informacij o dostopnih programih opuščanja v občini ter z ukrepi za čim višje spoštovanje zakonodajnih ukrepov.

Viri:

U.S. Department of Health and Human Services. The health consequences of smoking - 50 years of progress: a report of the Surgeon General. - Atlanta: U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health, 2014.

World Health Organization. WHO global report: mortality attributable to tobacco. Geneva: World Health Organization, 2012.

GHK, University of Exeter, Public Health Advocacy Institute. A study on liability and the health costs of smoking. DG Sanco 2008/C6/046, updated final report, April 2012. Pridobljeno 22. marca 2017 s spletne strani: http://ec.europa.eu/health/tobacco/docs/tobacco_liability_final_en.pdf

Zadnik V, Primic Zakelj M, Lokar K, Jarm K, Ivanus U, Zagar T. Cancer burden in Slovenia with the time trends analysis. Radiol Oncol 2017; 51(1): 47-55.

Nacionalni inštitut za javno zdravje. Podatki o umrljivosti zaradi raka pljuč in dihalnih poti 2015 (neobjavljeno).

Nacionalni inštitut za javno zdravje. Razširjenost kajenja med prebivalci Slovenije, starimi 15 let ali več, v 2014. Pridobljeno 22. marca 2017 s spletne strani: <http://www.nijz.si/sl/nijz-predlaga-dodatne-ukrepe-za-vkljucitev-v-predlog-novega-protitobacnega-zakona>

Koprivnikar H, Korošec A. Age at smoking initiation in Slovenia. Zdrav Var 2015; 54(4): 274-81.

Koprivnikar H. Tvegana vedenja. V: Jeriček Klanjšček H, Bajt M, Drev A, Koprivnikar H, Zupanič T, Pucelj V, eds. Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji. Izsledki mednarodne raziskave HBSC 2014. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje, 2015.

Zakon o omejevanju uporabe tobačnih in povezanih izdelkov (ZOUTPI). Uradni list RS, št. 9/17.

Jha P, Ramasundarahettige C, Landsman V, Rostron B, Thun M, Anderson RN et al. 21st-Century hazards of smoking and benefits of cessation in the United States. N Engl J Med 2013; 368: 341-50.

Nacionalni inštitut za javno zdravje. Raziskava "Z zdravjem povezan vedenjski slog prebivalcev Slovenije" (CINDI), 2012 (neobjavljeno).

Novice:

<http://www.nijz.si/sl/podrocja-dela/moj-zivljenjski-slog/kajenje>

Pripravila: Helena Koprivnikar